

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Tézisfüzet

Héregi Erika

**A Magyar Honvédség hadkötelessel történő személyi kiegészítése a vonatkozó
jogszabályok tükrében 2004. január 01-től 2023. január 01-ig**

című Doktori (PhD) értekezéséhez

Témavezető:

Dr. habil. Lakatos László ny. okl. mk. vezérőrnagy, PhD.

Budapest, 2025

Tartalomjegyzék

A tudományos probléma megfogalmazása	3
Hipotézisek.....	4
A kutatás célkitűzései	5
Kutatási módszerek	6
Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként.....	7
Végső összegzés	8
Új tudományos eredmények.....	14
Ajánlások	15
A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága	16
Javaslatok további kutatási irányokra	16
A szerző témával kapcsolatban megjelent publikációi.....	17
A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza	18

A tudományos probléma megfogalmazása

A Magyar Honvédség vonatkozásában a 2005 előtti időszakban a folyamatos hadkötelezettség fennállása biztosította a hadköteles állomány katonai kiképzésével, illetve a már sorkatonai szolgálatot töltött tartalékos állomány hadi beosztásra tervezésével az első feltöltést és a veszteségpótlást. Ez az állapot viszont a hadkötelezettség békeidőszakra vonatkozó megszüntetésével 2005-ben véget ért, és a honvédelmi szervezetek különleges jogrendi személyi kiegészítésére és az azzal kapcsolatos előkészítési, tervezési feladatokra vonatkozó jogszabályi háttér módosításra került. A hadkötelezettség békeidőszaki megszüntetésével hatályukat veszítették a vonatkozó jogszabályok, és újak léptek érvénybe, amelyeknek le kellett fednie az előző időszaki szabályozás teljes spektrumát. Az addigi szabályozáshoz képest, amelyben a feladatok folyamatosan végrehajthatóak voltak, az Alkotmányban meghatározottak alapján, amennyiben szükség volt rá, az ott meghatározott időszakokra vonatkozóan eltérő szabályozást kellett kialakítani. Ezzel párhuzamosan a folyamatos hadkötelezettség megszűnése óta a honvédelmi kötelezettségek teljesítésének lehetőségei, ezen belül a hadkötelesekkel történő különleges jogrendi személyi kiegészítés végrehajtásához szükséges, nyilvántartható adatok kezelése, a kiegészítéssel kapcsolatos ügyintézés lehetőségei és követelményei, valamint a feladatokat végrehajtó katonai igazgatási szervek jelentősen megváltoztak.

A tudományos probléma abban áll, hogy a hadkötelessel történő személyi kiegészítés jogszabályi háttere 2004 után két különböző időszakot kell, hogy lefedjen. A békeidőszaki előkészítés, és a hadkötelezettség alatti végrehajtás teljeskörű, valós végrehajtására eddig még nem került sor, és a felmerülő esetleges hiányosságok, illetve anomáliák problémákat okozhatnak a honvédelmi szervezetek hadkötelessel történő személyi kiegészítésének meghatározott idő alatt történő optimális végrehajtása során.

A választott téma aktualitását a jogszabályi háttér folyamatos átalakításának ténye adta, a legutóbbi esetben a végrehajtást alapjaiban meghatározó jogszabályok, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló, valamint a honvédelmi adatkezelésekről szóló törvények 2022-ben jelentősen módosultak. Ezzel egyidőben a Magyar Honvédség modernizációjából következő változások és azok lekövetése is meghatározó kell, hogy legyen a személyi kiegészítés területén, hiszen az új eszközök, gépjárművek és fegyverzet megjelenése alapjaiban változtatja meg a kezelésében, használatában érintett beosztásokkal szemben támasztott elvárásokat.

A kutatás szükségessége azzal is indokolható, hogy a különleges jogrendi hadkiegészítésnek folyamatosan a szükséges mértékben előkészítettnek és végrehajthatónak kell lennie, hiszen enélkül a katonai szervezetek nem lennének képesek a különleges jogrendi feladataik végrehajtására. A fent említettek alapján szükségesnek tartom a rendszer elméleti, a vonatkozó jogszabályokon alapuló elemzését.

Hipotézisek

1. Feltételezem, hogy a folyamatos hadkötelezettség alatt működő rendszer nem adaptálható/integrálható egy olyan rendszerbe, amely működését alapvetően a hadkötelezettség fennállásától eltérő időszakában, az abból adódó változásokkal végzi.
2. Feltételezem, hogy a jogalkotó a katonai igazgatás rendszerére vonatkozóan az optimális működés biztosításához szükséges felépítés kialakítására és megtartására törekedett az általam vizsgált időszakban.
3. Feltételezem, hogy a hadkötelessel történő személyi kiegészítés feladatainak jogszabályban történő meghatározása a folyamatos hadkötelezettség megszüntetését követően nem biztosította folyamatosan a tervezést, az előkészítést és a végrehajtást oly módon, hogy az érintett szervezetek háborús feladatainak ellátása érdekében a katonai beosztások és munkakörök feltöltése a megfelelő képességekkel és gyakorlattal rendelkező hadkötelesekkel a lehető legrövidebb idő alatt kerüljön végrehajtásra.
4. Feltételezem, hogy a jogalkotó a jogszabályok módosítása során a folyamatos hadkötelezettség megszüntetését követően nem biztosította folyamatosan a hadkötelessel történő személyi kiegészítés feladataihoz szükséges minden adat kezelését és azok frissítésének lehetőségét.

A kutatási témában elsőként tártam fel az egyes konkrét rendelkezések hiányosságait és ellentmondásait a hadkötelessel történő személyi kiegészítéssel kapcsolatos katonai igazgatási feladatok végrehajtásához szükséges adatkezelés vonatkozásában, amely alapján megállapítottam, hogy a vizsgált időszakban hatályos jogszabályok nem a megfelelő szinten és mértékben határozták meg a tervezéshez és a tényleges végrehajtáshoz szükséges adatkezelést, illetve nem biztosították teljes mértékben az adatok rendelkezésre állását.

A kutatás célkitűzései

A doktori értekezés kidolgozása során a tudományos kutatási időszakban hatályos jogszabályokban meghatározottak alapján

1. Megvizsgálom a hadkötelezettség folyamatos fennállásának idején működőképes katonai igazgatási rendszert a hadkötelesekkel kapcsolatos, a személyi kiegészítésre vonatkozó feladatok és a kezelt adatok vonatkozásában.
2. Elemzem az általam meghatározott időszakok katonai igazgatási rendszerének szervezeti felépítését és viszonyítom az általam ideálisnak tartott felépítéshez, illetve elemzem az utolsó időszak szervezeti felépítéséből adódó, illetve a Magyar Honvédség hadrendi átalakításaiból következtethető módosítási lehetőségeket, azok feltételezett következményeit.
3. Elemzem a vizsgált időszakokban nyilvántartott adatokat, kezelhetőségüket és azok frissítési lehetőségeit, viszonyítva az előző, illetve a hadkötelezettség folyamatos fennállásának időszakához, figyelembe véve a közigazgatás fejlesztéséből adódó lehetőségek kihasználását. Megvizsgálom a kezelhető adatok tartalmára és naprakészségére vonatkozó változások hatását hadkötelessel történő személyi kiegészítés feladatainak végrehajtását illetően.
4. Megvizsgálom a hadkötelessel történő személyi kiegészítés előkészítési, tervezési és végrehajtási feladatait, viszonyítva azokat az előző, illetve a hadkötelezettség folyamatos fennállásának időszakához. Kiemelt figyelmet fordítok ezen feladatok - általam elfogadhatónak tartott – szabályozási eszközök által előírt határidőre történő végrehajtására, az Alkotmányban, majd az Alaptörvényben meghatározott időszakokra vonatkozóan.

Kutatásomban a 2004. január 01-i állapot, illetve a 2005. január 01. és 2023. január 01. közötti időszak jogi hátterét, szabályozottságát vizsgálom a katonai igazgatás egyik meghatározó feladatrendszerére, a katonai szervezetek hadkötelessel történő különleges jogrendi kiegészítésének előkészítésére és végrehajtására vonatkozóan. Elemzem a katonai (hadköteles) nyilvántartásban kezelhető adatköröket, azon belül a vonatkozó szabályozókban a meghatározott adatok frissítésének lehetőségeit. A katonai nyilvántartásban kezelhető adatokat összevetem a jogszabályokban jogi személyeknek előírt adatszolgáltatásokkal, valamint a hadkötelesnek a saját adatait érintő kötelezettségeivel. Megvizsgálom, hogy a jogszabályban nyilvántartható

adatként meghatározott adatokon, adatkörökön kívül a katonai igazgatási szerveknek milyen adatokra volt szükségük a nyilvántartásban a személyi kiegészítéssel kapcsolatos feladataik végrehajtásához. Áttekintem a hadkiegészítő parancsnokságok és a központi katonai igazgatási adatkezelő (nyilvántartó) szerv feladatait békeidőszakban és a különleges jogrendek időszakában és azok végrehajthatóságát. Megvizsgálom a katonai igazgatás rendszerének átalakítási lehetőségeit, ennek során az elemzéseim alapján kidolgozott javaslatokat összekapcsolom a végrehajtás rendszerszintű vizsgálatával.

Kutatási módszerek

A doktori értekezés kidolgozása, az annak összeállítása során elvégzett kutatásaim eredményei alapján elsősorban kvalitatív összehasonlító kutatást hajtottam végre. Az általam felvetett kutatási kérdések megválaszolása, az értekezésben megfogalmazott hipotézisek igazolása vagy elvetése, valamint a célkitűzések elérésének megvalósítása érdekében többoldalú, azaz kevert kutatási módszert alkalmaztam. Ennek során egyrészt a felhasznált szakirodalmi és szabályozási alapokmányok felhasználása alapján feltárt összefüggések releváns megállapításainak felhasználásával történő kutatási stratégia, másrészt a leíró-elemző eljárásrend módszerével dolgoztam ki az értekezésemet.

A katonai igazgatást, a katonai nyilvántartást érintő témakör természetéből adódóan a fő kutatási módszerem a jogforrás- és egyéb releváns dokumentumelemzés, továbbá az azokban foglaltak összefüggéseinek feltárása volt. Az értekezés tartalmi összeállítása során elemző-értelmező-javaslattevő kutatás módszerével haladtam, vagyis az általam elvégzett munka egyes részkutatási szakaszainak eredményei alapvetően befolyásolták a következő kutatási szakasz célkitűzéseit, ezáltal az értekezés során végzett kutatásaim eredményei kihatottak az abban alkalmazott módszerekre is. Ennek során mindvégig törekedtem a kohézió megtartására a kutatások és az elemzések végrehajtásakor, és az egyes részfejezetek összeállítása során elvégzett feltáró-elemző munkafolyamatok meghatározásánál, a kutatás lefolytatásánál és az értekezés összeállításakor is.

Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként

Az értekezés 6 egymásra épülő nagyobb részből (Bevezetésből, négy fejezetből és Befejezésből) áll. Az egyes fejezetek egymásra épülnek, viszont önálló részterületeket, egymáshoz következő, vagy kapcsolatban álló megállapításokat és elemzéseket mutatnak be.

Az **I. fejezet** vizsgálatának tárgya a hadkötelezettség folyamatos fennállása alatti időszak. A katonai szervezetek hadkötelesekkel történő békeidőszaki személyi kiegészítésére és annak különleges jogrendi tervezésére vonatkozó szabályozási környezete több évtizeden át bizonyította működőképességét. Meghatározom a hadkötelezettséggel összefüggő, arra vonatkozó jogszabályokat, vizsgálom a kutatási témakörrel összefüggő legfontosabb használt fogalmakat, azok tartalmát, illetve a hadkötelezettséget magát. Elemzem az adott szakterület szervezeti felépítését, amelyhez az adott feladatrendszer delegálásra került. Megvizsgálom a hadkötelesekre vonatkozó, a személyi kiegészítés előkészítésével és tervezésével kapcsolatos kezelt adatokat, azok frissítési lehetőségeit és a jogszabályban meghatározott feladatrendszert, valamint a meghagyás katonai igazgatást érintő feladatait. A kutatási témakörrel összefüggő vizsgálatot a jogszabályok 2004. január 01-i állapota alapján végeztem, mivel ezt követően a hadkötelezettség békeidőszaki megszüntetésének előkészítésével kapcsolatosan, de annak végrehajtása előtt a vonatkozó jogszabályok kisebb mértékben már módosításra kerültek.

A **II. fejezet** a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény (a továbbiakban: 2004. Hvt.) hatálya alá tartozó időszak elemzését tartalmazza. A vonatkozó hatályos jogszabályok meghatározását követően vizsgálom a kutatási témakörrel összefüggően alkalmazott kapcsolódó fogalmakat, azok változását az előző időszakhoz képest. Az előző fejezethez hasonlóan vizsgálom a katonai igazgatási rendszer szervezeti felépítését, az abban bekövetkezett változásokat, azok kiváltó okait és eredményeit. Elemzem a hadkötelezettség fennállása alatt, illetve az attól eltérő időszakra vonatkozóan a hadköteles nyilvántartásban kezelhető adatokat, azok frissítési lehetőségeit, illetve a katonai igazgatási rendszer által végrehajtható feladatokat, feltárva a különbségeket és az azonosságokat. Megvizsgálom a meghagyásra vonatkozó szabályozókat, a kezelhető adatokat és az ügyintézkést. A fent említettekre vonatkozóan vizsgálom az adott időszak kezdeti és végdátuma között bekövetkezett változásokat, azok következményeit.

A **III. fejezet** a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény (a továbbiakban: 2011.

Hvt.) hatálya alatti időszakot (2012. 01. 01. – 2022. 10. 31.) vizsgálja az előző fejezetben meghatározott feladatokra és adatokra vonatkozóan, ugyanabban a felépítésben. Különbséggént jelenik meg az adatkezeléseket meghatározó, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítéséről, az azokkal kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról, a hadköteles nyilvántartás vezetése, a gazdasági és anyagi szolgáltatások biztosítása érdekében teljesítendő adatszolgáltatásokról és a honvédelmi ágazatban használt igazolványokkal kapcsolatos adatkezelésről szóló 2011. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: 2011. Haktv.) és a honvédségi adatkezelésről, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról szóló 2013. évi XCVII. törvény (a továbbiakban: 2013. Haktv.) összevetése, azok változásainak elemzése. A fejezet kidolgozása során az elemzéseim és kutatási eredményeim alapján az előző és az első fejezet tartalmával is összevetésre került, így logikai kapcsolatban van az előző kutatási részterületek megállapításaival.

A **IV. fejezet** a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény hatályba lépésétől kezdődő időszakot vizsgálja 2023. január 01-ig a már meghatározott adatok, feladatok és a katonai igazgatási rendszer felépítése, annak változása tekintetében. Ezen időszak szintén nemcsak az előző, hanem a hadkötelezettség fennállásának időszakával is összehasonlításra kerül, így biztosítva a változások (jogszabályi szabályozási, illetve szervezeti és működési) két szempontból történő vizsgálatát.

Ugyanezen fejezet tartalmazza a katonai igazgatás rendszere szervezeti felépítésének lehetséges változatait, elemzi azok hatását a feladatrendszer végrehajtására. Az előző fejezetekben megvizsgált időszakok következtetései alapján javaslatot teszek a XXI. századi, megváltozott követelmények és elvárások és veszélyek figyelembe vételével a katonai szervezeteknek a jogszabályok alapján meghatározott időszakban, a lehető leggyorsabban végrehajtható és a szakmai igényeknek megfelelő hadköteles állománnyal történő kiegészítésére.

Az **értekezés befejezésében** az egyes vizsgált időszakokra vonatkozó elemzések és összehasonlítások eredményeiből egy végkövetkeztetést vonok le, illetve bemutatom a kutatásom új, tudományos eredményeit.

Végső összegzés

Kutatásaim eredményei megállapítottam, hogy elsőként ezen értekezés vizsgálja és hasonlítja össze a 2004. január 01. – 2023. január 01. közötti időszakra vonatkozóan a katonai

szervezetek hadkötelessel történő személyi kiegészítésének békeidőszakban fennálló jogi háttérét, azok hiányosságait, anomáliáit. Megállapítottam, hogy a vonatkozó szabályozók tartalma a feladatok végrehajtása érdekében kezelhető adatok, illetve az eljárásrend tekintetében a hadkötelezettség folyamatos fennállásának megszüntetését követően az 1993. Hvt.-ben és annak végrehajtási rendeletében meghatározottakhoz képest jelentősen lecsökkent. Az ezt követő időszakban viszont megkezdődött a hadkötelezettség alá tartozó személyek békeidőszaki, katonai szolgálat előzetes tervezésére vonatkozó adatkezelés és eljárásrend kialakítása. Ez a folyamat az optimális szabályrendszer kialakításának érdekében az értekezés lezárásakor még nem fejeződött be.

Jogszabályok

A folyamatos hadkötelezettség megszüntetését követő időszakban hatályban maradtak olyan miniszteri rendeletek, amelyek már egy hatályon kívül helyezett Hvt.-n alapultak, ezáltal nem voltak teljeskörűen érvényesnek és alkalmazhatónak tekinthetők, mivel tartalmukban nem voltak összhangban – azaz ellentmondtak – az adott időszakokban hatályos törvényeknek, így a meghatározott eljárásrendek nem teljeskörűen voltak végrehajthatók.

A jogszabályok nem minden esetben követték le a katonai igazgatás rendszerében bekövetkezett szervezeti változásokat. A szervezeti átalakítások módosították a katonai igazgatási szervek illetékességét és hatáskörét, ezáltal a jogszabályokban meghatározott feladatok nem minden esetben voltak teljeskörűen végrehajthatók.

A 2004. Hvt. hatályba lépését követő időszakra vonatkozóan megállapítottam, hogy a kutatás lezárásának időpontjáig minden vizsgált időszakban előfordult, hogy a honvédelmi ágazati törvény és a végrehajtására vonatkozó Korm. rendelet, illetve miniszteri rendeletek nem egy időben léptek hatályba. Ebből következően a végrehajtásra vonatkozó részletszabályok hiányában a törvényben meghatározott feladatok az adott időszakban nem voltak végrehajthatók, amennyiben olyan, nem a honvédelmi minisztérium alárendeltségébe tartozó szervezetet, illetve civil személyeket is érintett, akiknek közjogi szervezetszabályozó eszközben nem lehetett feladatot meghatározni.

Fogalmak

A vizsgált időszakban a jogszabályokban használt fogalmak nem minden esetben kerültek meghatározásra, illetve a definiált fogalmak nem minden esetben voltak pontosak és

egyértelműek. A területi katonai igazgatási szerveknek a különböző jogszabályokban szereplő eltérő megnevezése akadályozta a feladatok teljeskörű végrehajtását és az adatok kezelését.

Szükséges megemlíteni, hogy több esetben előfordult, hogy a szabályozók által használt fogalom nem került meghatározásra¹, illetve nem konzekvensen került használatra².

A fogalmakra vonatkozóan megállapítottam, hogy azok definiálása és alkalmazása nem minden esetben volt megfelelő, amely nagymértékben befolyásolhatta a feladatok végrehajtását és a vonatkozó adatkezelést.

Katonai igazgatás szervezeti felépítése

A katonai igazgatási feladatrendszerét támogató szervezeti felépítés a vizsgált időszakban folyamatosan változott, több esetben ellentmondva az általános szervezéstan elveinek.

Adatkezelés

A folyamatos hadkötelezettség megszüntetésével a hadköteles nyilvántartásban kezelhető, illetve békeidőszakban frissíthető, pontosítható adatok köre jelentősen lecsökkent. A 2011. Haktv. hatályba lépését követően viszont a vizsgált időszak végéig a kezelhető és folyamatosan pontosítható adatok köre több alkalommal is bővítésre került, amellyel a jogalkotó jelentős mértékben segítette a feladatok békeidőszaki tervezését és végrehajtását.

A hadköteles (katonai) nyilvántartás vonatkozásában nem minden esetben került meghatározásra minden adatkezelő részére az adatkezelés célja. A jogszabályokban meghatározott feladatok nem teljes mértékben voltak összhangban az adatszolgáltatók ágazati törvényeiben, illetve az adatkezelésre vonatkozó jogszabályokban meghatározottakkal. Az adatkezelések meghatározása során több esetben nem került meghatározásra, hogy az adott adatkezelő a nyilvántartásnak pontosan mely adatait kezelheti.

A vizsgált nyilvántartások tekintetében az értekezés lezárásáig nem kerültek definiálásra a nyilvántartások ellenőrzésére, az adatok karbantartására vonatkozó, illetve a jogosultságokkal kiosztásával és nyilvántartásával, valamint a fejlesztéssel kapcsolatos hatáskörök.

A katonai igazgatási szervek számára meghatározott feladatok nem minden esetben voltak összhangban a számukra jogszabályban meghatározott hatáskörrel, illetve a számukra meghatározott adatkezelés céljával. A hadköteles nyilvántartásban kezelhető adatok nem teljes mértékben fedték le a az ügyintézéshez szükséges, az adatszolgáltatásokban szereplő, illetve a

¹ hadköteles kor, kiírás, stb.

² pl. meghagyási jegyzék – meghagyási névjegyzék – adatszolgáltatás.

hadköteles járulékos kötelezettségei alapján szolgáltatott adatokat, valamint az adatokat tartalmazó dokumentumok tartalmát.

A meghagyással kapcsolatos nyilvántartásokban kezelhető adatok és az adatkezelésre, illetve az adatszolgáltatásra vonatkozó fogalmak nem minden esetben egyeztek meg az adatkezelés szabályait tartalmazó törvényekben és a végrehajtásukra vonatkozó kormányrendeletben.

Adatszolgáltatások

A vizsgált időszakban jelenősen csökkent, de nem redukálódott nullára azon adatszolgáltatások száma, amelyek vonatkozásában nem kerültek pontosan meghatározásra az átadásra kerülő adattípusok, csak maga az adatkör, amelyre az adatszolgáltatás vonatkozott, amely a teljesítés során nem megfelelő adattartalmat eredményezhetett. Több esetben az adatszolgáltatásra kötelezett szerv adott nyilvántartás vezetére vonatkozó ágazati törvényében és a Haktv.-ben az adatszolgáltatásra vonatkozó adattartalom nem egyezett.

A hadköteles nyilvántartás, illetve a meghagyással kapcsolatos nyilvántartások felé jogszabályban meghatározott adatszolgáltatást megküldő jogi személyek nem minden esetben voltak teljeskörűen beazonosíthatók, ez alapján a megkeresésre történő adatszolgáltatás kérése nem volt teljeskörűen végrehajtható. A Haktv.-ben meghatározott automatikus adatszolgáltatást, mint adatszolgáltatási formát az általános hatósági ügyintézésre vonatkozó törvény, valamint némely adatszolgáltatásra kötelezett hatóság ágazati törvénye, mint lehetőséget, nem tartalmazzák, ezáltal annak végrehajtásának lehetősége és módja a hatósági nyilvántartásokból történő adatszolgáltatások esetén megkérdőjelezhető.

A 2022. Haktv.-ben a hadköteles nyilvántartásból történő adattovábbítás lehetősége jelentős mértékben korlátozásra került amely megnehezíthette az adott hadköteles munkaviszonyának megállapítását.

Elsődleges azonosító

A hadköteles nyilvántartásban elsődleges azonosítóként a személyazonosító került használatra, viszont a személyazonosító mellett a TAJ számmal is be lehetett volna azonosítani a személyeket az adatszolgáltatások túlnyomó részében, illetve az egészségügyi vizsgálatok során, viszont ez az adat ezen célokból nem volt továbbítható.

Hatósági ügyintézés

A katonai igazgatási szervek feladataik végrehajtása során hatósági jogkört gyakoroltak, viszont ez ténylegesen csak a 2011. Haktv.-ben került kijelentésre. A nyilvántartások vezetésére vonatkozóan a más minisztériumok szakmai irányítása alá tartozó hatósági nyilvántartások többségével ellentétben az ágazati jogszabályok a folyamatos hadkötelezettség megszüntetését követően a katonai igazgatási nyilvántartások tekintetében nem határozták meg teljeskörűen az eljárások végrehajtásához szükséges feltételeket és követelményeket.

Ügyintézés módja

A hatósági ügyintézés a kétezres évek elejéig alapvetően papíron történt, majd ezt követően egyre jobban teret kapott az elektronikus ügyintézés, illetve jelenleg már nagyrészt a hatóságok és szervek szervezetek közötti kapcsolattartásban kötelezővé vált. Az értekezés lezárásakor hatályos jogszabályok alapvetően a békeidőszaki működést határozták meg, nem tértek ki az elektronikus ügyintézéshez szükséges szolgáltatások szünetelésének helyzetére, ezzel több esetben kizárva a nem ezen a módon történő végrehajtást.

Feladatok

Az 1993. Hvt. a 178/1993. Korm. rendelettel egységes szerkezetben részletesen meghatározta a feladatok végrehajtását. A hadkötelezettség folyamatos fennállásának megszüntetését követően a jogszabályok nem határoztak meg minden, a személyi kiegészítéshez szükséges feladatot, ezáltal az ügyintézés során felmerülő joghézagok nem minden esetben biztosították a feladatok teljeskörű végrehajtását, illetve indokolt esetben sem biztosították a katonai szolgálat alóli mentesítés lehetőségét. A vizsgált időszak alatt ezen területek folyamatosan csökkentek, viszont nem kerültek teljes mértékben szabályozásra.

A hadkötelesek békeidőszakban történő tervezése az 1993. Hvt.-ben meghatározottak alapján teljeskörűen biztosította a katonai szervezetek feltöltését, illetve a veszteségpótlást is. A folyamatos hadkötelezettség megszüntetését követően a békeidőszaki tervezési feladatok nem kerültek meghatározásra, majd elsőként az önkéntes alapon már katonai szolgálatot teljesített, adott paramétereknek megfelelő állomány vonatkozásában, majd a vizsgált időszak végére már a kiképzetlen hadkötelesek vonatkozásában ismét szerepeltek a jogszabályokban.

Nyilvántartások és feladatok kapcsolata

A meghagyással kapcsolatos nyilvántartások céljának megfogalmazása a kutatás lezárásakor (a behívás és a meghagyásba helyezés tervezése és végrehajtása) nem volt pontosnak tekinthető. A meghagyásba helyezés tervezése nem lehetett cél, mivel azt a kapott adatszolgáltatások alapján a hadköteles nyilvántartásban kell végrehajtani. A behívás tervezése és végrehajtása, illetve a meghagyásba helyezés végrehajtása szempontjából viszont a vizsgált időszak alatt a jogszabályok nem adtak lehetőséget a meghagyással kapcsolatos nyilvántartások és a hadköteles nyilvántartás közötti adatátadásra (adatszolgáltatásokra). A 2021. Hvt. alapjaiban változtatta meg a meghagyás szerepét, már nem kizáró okot jelentett, hanem a behívás tervezése során a szolgálatteljesítés helyének meghatározó paramétere volt.

A gazdasági-anyagi szolgáltatásra kötelezett szervezetek, szervek és egyéni vállalkozók szintén honvédelmi feladatot láttak el, viszont jogszabály alapján nem kerültek automatikusan meghagyásba, amely a vizsgált időszak alatt veszélyeztette a honvédelmi feladataik folyamatos végrehajtását.

Végrehajthatóság

A folyamatos hadkötelezettség alatt a jogi szabályozásnak és az ez alapján végrehajtott békeidőszaki tervezésnek köszönhetően a katonai szervezetek hadkötelessel történő személyi kiegészítése pár napon belül végrehajtásra kerülhetett. Ezt követően viszont a jogi háttér változásából adódóan ez sokkal hosszabb időt igényelt, illetve a békeidőszaki tervezés az első időszakban nem került meghatározásra és szabályozásra, viszont a vizsgált időszak végére már majdnem a teljes hadköteles állományra vonatkozóan végrehajtható volt.

A 2004. 01. 01. – 2023. 01. 01. közötti időszak vizsgálata alapján megállapítható, hogy a hadkötelezettség békeidőszakra vonatkozó felfüggesztése új helyzetet teremtett, melynek szabályozását alapvetően a korábbi, meglévő jogszabályi környezet részletes, szükségszerű átalakításával kezelték, az akkor meglévő szabályozást alapul véve került kialakításra.

A vonatkozó jogi szabályozás a nemzetközi biztonsági környezetnek és Magyarország biztonsági igényeinek megfelelően, a változásokat és az új igényeket figyelembe véve folyamatosan módosításra került. A feladatok végrehajtása érdekében meghatározott adatkezelések és eljárásrendek módosítása, pontosítása folyamatos, viszont az optimális jogszabályi környezet kialakítása, mint cél még messze van. Az optimális végrehajtás érdekében a vonatkozó feladatrendszer és az adatkezelések területén szükség lesz hadiállapot kihirdetésének

kezdeményezését követően a jogszabályok gyors és teljeskörű kiegészítésére, tekintettel a hadiállapot békeidőszaktól eltérő sajátosságaira. Egyetértek Denis Waitley amerikai író, tanácsadó szavaival, miszerint:

„Számíts a legjobbra, tervezz a legrosszabbra és készülj fel a meglepődésre!”³

Új tudományos eredmények

A hadkötelezettség békeidőszakra vonatkozó megszüntetése új helyzetet teremtett, melynek szabályozását a szükséges új koncepció kialakítása helyett a korábbi, meglevő jogszabályi környezet részletes, szükségyszerű átalakításával kezelték, illetve a meglevő szabályozást alapul véve alakították ki az új jogi-szabályozási és feladatrendszert. Ennek eredményeként a hadkiegészítő és katonai igazgatási szervek évszázados működésük során talán a legjelentősebb és folyamatos átalakulásukat kezdi meg, illetve élik át a közeli jövőben (kutatásaimat – amint azt a korábbiakban jeleztem – a 2023. január 01-i állapot elemzésével zártam le).

A katonai igazgatás és az azt támogató katonai nyilvántartó rendszer a még a tömeghadsereg kiegészítésére szerveződött, a professzionális haderő és a szövetségi katonai rendszer kialakítása által generált katonai nyilvántartási rendszer intézményi és eszközrendszere egyre nehezebben képes a megváltozott körülményekhez igazodni. A kutatási időszakban több alkalommal is megváltozott a hadkiegészítő parancsnokságok és a katonai igazgatási szervek felépítése is.

Az értekezésem témakörében végzett kutatómunka, az ismeretek ennek időszakában végrehajtott rendszerezése és azok elemzése alapján doktori értekezésemben az alábbi tudományos eredményeket fogalmazom meg:

1. Megállapítottam, hogy a hadkötelezettség folyamatos fennállásának megszüntetését követően a jogi szabályozók felépítése és tartalma az előző időszakban kialakított feladatok és adatkezelés meghatározásán alapult, ezáltal viszont a jogalkotó a vizsgált időszakban nem biztosította teljes mértékben a békeidőszaki tervezési feladatok végrehajtását, illetve az ahhoz szükséges adatkezelést, valamint nem a szükséges részletességgel határozta meg a hadkötelezettség fennállása során végrehajtandó feladatokat.

³ <http://www.citatum.hu/idezet/38020> (Letöltés: 2024. 12. 21.)

2. A katonai igazgatás szervezeti változásainak elemzése során megállapítottam, hogy a vizsgált időszakban a katonai igazgatás rendszerének felépítése több esetben is változott, amely nem minden esetben biztosította a gyors és egységes feladatvégrehajtást, illetve az objektív szakmai irányítást.
3. Elsőként tártam fel a kutatási időszakban hatályos rendelkezések hiányosságait, anomáliáit és változásait a hadkötelessel történő személyi kiegészítési feladatokra vonatkozóan, amely alapján megállapítottam, hogy a vizsgált időszakban hatályos jogszabályok nem biztosították folyamatosan, megfelelő szinten a katonai beosztások hadkötelessel történő feltöltésére vonatkozó feladatokat, illetve azok részletes meghatározását.
4. A kutatási témában elsőként tártam fel az egyes konkrét rendelkezések hiányosságait és ellentmondásait a hadkötelessel történő személyi kiegészítéssel kapcsolatos katonai igazgatási feladatok végrehajtásához szükséges adatkezelés vonatkozásában, amely alapján megállapítottam, hogy a vizsgált időszakban hatályos jogszabályok nem minden esetben a megfelelő szinten és mértékben határozták meg a tervezéshez és a tényleges végrehajtáshoz szükséges adatkezelést, illetve nem biztosították teljes mértékben az adatok rendelkezésre állását.

Ajánlások

Értekezésemet elsősorban a katonai igazgatás szakállományának ajánlom, az adott szakterület jövőbeni szabályozásának optimalizálásához, valamint a szakkiképzés tananyagának alapjaként.

Ajánlom továbbá azoknak, akik a védelmi igazgatás egyéb területeivel foglalkoznak, beleértve a központi közigazgatási szerveket is, hiszen értekezésem vizsgálja a polgári szervek, szervezetek feladatait, a katonai igazgatással való kapcsolatot.

Általánosságban ajánlom viszont mindenkinek, akik ezt a területet egyszerűnek, a hadkötelezettség békeidőszaki megszüntetését követően kevésbé fontosnak gondolják, illetve azoknak, akik számára a nyilvántartások könnyen szabályozhatóak, a feladatokkal összevetve nem lényegesek.

A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

A kutatási időszakban bemutatott, elemzett hadkiegészítéssel, katonai igazgatással és katonai nyilvántartási tevékenységgel kapcsolatos, az azokkal összefüggő elkövetett szabályozási és gyakorlati eljárási hibák, következtetlenségek, illetve nem rendszerszemléletű döntések elemzése – különös tekintettel a tartalékos komponens békeidőszaki eltörlésére – alapján megfogalmazottak, valamint az elemzésre támaszkodó, az értekezésben megfogalmazott javaslatok felhasználhatók a katonai nyilvántartási rendszer átalakításához, rendszerszemléletű újjászervezéséhez, ezen belül a hadkiegészítési rendszer korszerűsítéséhez.

Megítélésem szerint a kidolgozott doktori értekezés alapot képes képezni egy olyan katonai-szakmai és kormányzati igazgatási feladatköröket egyaránt magába foglaló munka megkezdésének, amelynek eredménye lehet a kor követelményeinek megfelelő, korszerű, költséghatékony, a békeidőszakban és a hadiállapot különleges jogrend időszakban is alkalmazható és hatékony, a felhasználó (Magyar Honvédség) igényeit kielégítő tevékenységnek, amely az Európai Unió adatkezelési szabályainak is megfelel.

A doktori értekezés több területe és elemzési eredménye részeiben vagy egészében felhasználható a katonai felsőoktatásban, a közigazgatási szervezet vonatkozó tevékenységrendszerével kapcsolatos felkészítésben, a civil (polgári) közép- és felsőoktatási intézmények felvehető, vagy kreditrendszerű képzésében a honvédelemmel kapcsolatos területeken (kormánytisztviselői képzés, önkéntes tartalékos képzés, katonai alapképzés, a honvédelmi ismeretek tematikáiban).

Javaslatok további kutatási irányokra

A hadkötelessel történő személyi kiegészítés a honvédségi szervezetek különleges jogrendi hadkiegészítésének csak egy részét fedi le. Ebből adódóan további kutatási területnek javaslom a gazdasági és anyagi szolgáltatások jogi hátterének vizsgálatát, különös tekintettel az értekezésemben feltárt anomáliák hatását ezen szakterületre. Ezzel kapcsolatban további kutatási irány lehet a két hadkiegészítési terület kapcsolatának, esetleges átalakításának vizsgálata.

A hadkötelezettség adott időszakra vonatkozó vagy folyamatos fenntartása társadalmi, gazdasági és biztonságpolitikai kérdés, jogi hátterének szabályozása ezen szakterületek szempontjából is kimagaslóan fontos. Ebből adódóan javaslom a vonatkozó hatályos

szabályozók felülvizsgálatát az értekezésben már feltárt hiányosságok és anomáliák figyelembe vételével.

Értekezésemben rámutattam arra, hogy Magyarországon a hatósági ügyintézés eljárásrendje békeidőszakra vonatkozóan kerültek meghatározásra, amely időszakban a szükséges feltételek folyamatosan biztosítottak. Álláspontom szerint szükséges a különleges jogrendi hatósági ügyintézés hiányának vizsgálata a polgári hatósági ügyintézés tekintetében, különös tekintettel az elektronikus ügyintézés feltételeinek hiányára, illetve a hatósági nyilvántartások kezelésére vonatkozóan.

A szerző témával kapcsolatban megjelent publikációi

1. Héregi Erika (2018): Military administration tasks related to personnel augmentation in the past 20 years in line with the changes of legislation *Defence review* 2018/1. pp. 223-235.
2. Héregi Erika (2020): Az elektronikus ügyintézés által előírt kötelezettségek és biztosított lehetőségek a katonai igazgatásban *A hadtudomány és a XX. Század* 2020 pp. 112-122.
3. Héregi Erika (2019): Információs műveletek, mint a hibrid hadviselés eszközei. *Felderítő Szemle*, 2019. 18(3), pp. 187-202.
4. Héregi Erika (2018): A hadköteles nyilvántartásban kezelhető adatok és a pontos adatok rendelkezésre állásának fontossága, *Hadtudományi Szemle* 2018. 11(4). pp. 497-505.
5. Héregi Erika (2021): A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat hadkiegészítési lehetőségei különleges jogrendben, *Hadtudományi Szemle* 2021. 14(2) pp. 133-144.
6. Héregi Erika (2021): A gazdasági-anyagi szolgáltatások feladatrendszere Magyar Honvédség érdekeltiségének vonatkozásában, *A hadtudomány és a XXI. sz. tanulmánykötet*, 2021. pp. 59-69.
7. Héregi Erika (2022): A katonai igazgatás feladatrendszere az önkéntes tartalékos rendszer vonatkozásában. *A hadtudomány és a XXI. sz. tanulmánykötet*, 2022. pp. 280-288.
8. Héregi Erika (2022): A meghagyás jelenlegi helyzete, a jogharmonizáció hiányának következményei. *Hadtudományi Szemle*, 2022. 15(4) pp. 111-117.

A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza

Héregi Erika alezredes, 2000-ben Budapesten a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Karán szerzett diplomát informatikus mérnök szakon. Hadnagyként első beosztása a MH 5. Alba Régia Vezetésbiztosító Ezred Informatikai Központjában informatikus beosztott tiszt volt Székesfehérváron. 2001. októberében került áthelyezésre az MH Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központ állományába Budapestre, ahol az Informatikai Osztály beosztott tisztjeként szolgált, 2006-ban elvégezte az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Természettudományi Karán a mesterképzést informatikai tanár szakon. 2007-ben szervezeti átalakítás következtében áthelyezésre került a Hadköteles Nyilvántartó és Informatikai Osztály katonai igazgatási tiszt beosztásába, majd ugyanazon szervezeti elemnél kiemelt főtisztként, majd osztályvezető helyettesként szolgált.

2011. december 01-től szervezeti átalakítás miatt, illetve az adott szervezeti elem átnevezésével a Központi Tartalékos Nyilvántartó Osztály osztályvezetője az MH Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokság, annak átnevezésével 2014-től az MH Katonai Igazgatási és Központi Nyilvántartó Parancsnokság, annak megszűnését követően 2024. november 01-től az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár állományában. Az általa vezetett osztály feladatkörébe tartozik a hadköteles nyilvántartás, a meghagyással kapcsolatos nyilvántartások, a veszteség-nyilvántartás, illetve 2024. november 01-től a gazdasági és anyagi szolgáltatás adatai nyilvántartásának országos illetékességgel történő vezetése.

Héregi alezredes több éven keresztül részt vett a katonai igazgatási szakállomány felkészítésében, illetve 3 szemeszteren keresztül a Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Informatikai tanszékén óraadóként részt vett a negyedéves informatikus hallgatók alapképzésében, illetve a védelmi infokommunikációs rendszertervező hallgatók mesterképzésében.

2015. október 23-a óta viseli az alezredesi rendfokozatot, szolgálata során 19 alkalommal részesült előljárói elismerésben. Angol nyelvből STANAG 3.3.3.3. szintű nyelvvizsgával, német nyelvből ARMA középfokú komplex nyelvvizsgával rendelkezik.

2023. március 15-től 2024. január 17-ig Irakban a magyar kontingens tagjaként egy, az Amerikai Egyesült Államok által vezetett nemzetközi tanácsadói szervezet személyügyeseként

teljesített külszolgálatot, majd 2024. november 03-tól 2025. novemberéig Bosznia-Hercegovinában a NATO Parancsnokság személyügyi tanácsadói beosztását látta el.